

Debreceni Egyetem Informatika kar

Az euró bevezetése Magyarországon

Konzulens:

Dr. Gyórfy Dóra

Készítette:

Pálfy István

Gazdaságinformatikus

Debrecen, 2010

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió története	5
2.1 Előzmények, a Werner-tervtől az Európai Monetáris Rendszerig	5
2.2 Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió (EMU)	9
2.2.1 A GMU első szakasza.....	9
2.2.2 A GMU második szakasza	10
2.2.3 A GMU harmadik szakasza.....	11
2.3 Mit jelent Magyarország számára a Gazdasági és Monetáris Unió.....	12
3. Az euró bevezetésének időzítése	13
3.1 Az euró bevezetésének előnyei és hátrányai	13
3.2 Az euró bevezetés lehetséges módjai, időpontjai	17
3.3 Konvergencia-kritériumok	20
3.4 Az átváltással érintett legfontosabb területek	22
4. Korábban csatlakozott országok tapasztalatai	24
4.1 Görögország, Spanyolország, Portugália tapasztalatai.....	24
4.2 Nemzetközi tapasztalatokból levont következtetések Magyarország számára	26
5. Magyarország csatlakozása az euró-zónához, és a csatlakozás feltételei, kritériumai	29
5.1 Az árstabilitás Magyarországon	29
5.2 A forint árfolyamának stabilitása az euró megjelenése óta	31
5.3 Az európai fiskális politikai keretrendszer és a hazai fiskális helyzet alakulása.....	33
5.4 Magyarország pénzügyi rendszerének felkészültsége	34
6. Összegzés	36
Irodalomjegyzék	38

1. Bevezetés

Ezt a témát azért választottam, mert a közeljövőben csatlakozni fogunk az euró zónához, és ez minden magyar állampolgár életére hatással lesz, mind előnyeivel és hátrányaival. Bár az euró bevezetése elkerülhetetlen, mert Magyarország az EU teljes jogú tagjaként ezt a feltételt is vállalta, azért érdemes megvizsgálni, hogyan lehet a leghatékonyabb formában véghezvinni.

Magyarország 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz további 11 országgal együtt, és annak teljes jogú tagjává vált. Az Európai Unió csatlakozással elfogadott jogszabályok szerint az új tagállamoknak kötelező az euró bevezetése, ahogy ennek feltételeit teljesítik.

Az euró bevezetésével olyan egységes gazdasági térség alakult ki, ahol megszűntek a különböző valutákból eredő valutaingadozások. Növekedhet a külkereskedelem, ami a gazdasági növekedésre serkentően hat. Az euró bevezetéséből származó előnyeink nem kétségesek, azonban a meghatározott kritériumokat csak több évi gazdasági megszorításokkal tudjuk elérni.

Hazánk elkötelezte magát az Európai Árfolyam Mechanizmushoz (ERM II, European Exchange Rate Mechanism), és a Gazdasági Monetáris Unióhoz. Ezzel a lépéssel megszűnik az államok önálló gazdaságpolitikája, melynek szerepét az Európai Központi Bank veszi át.

Ahhoz, hogy Magyarország felkészültnek legyen tekinthető, három alapvető feltételnek kell megfelelnie. Egyrészt teljesítenie kell az Európai Unió által meghatározott makrogazdasági és jogi feltételeket. Másrészt eleget kell tenni az EU ERM II követelményeinek. Harmadrészt pedig gyakorlati kihívásoknak kell megfelelni a bevezetés vonatkozásában.

Dolgozatom négy nagyobb részre bontottam fel: 1. Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió története, 2. Az euró bevezetésének időzítése, 3. Korábban csatlakozott országok tapasztalatai, 4. Magyarország csatlakozása az euró-zónához, és a csatlakozás feltételei, kritériumai

Az első részben szeretném részletezni a Werner-tervet, a Gazdasági Monetáris Uniót, a GMU szakaszait, és a GMU jelentőségét Magyarország számára.

A második részben kitérek az Euró bevezetésének fontosságára, előnyeire majd hátrányaira, végül az átváltással leginkább érintett területekre.

A harmadik részben a korábban csatlakozott országok teljesítményét részletezem, hogy hogyan alakult a három dél európai ország részvétele az európai gazdasági integrációban, majd a várakozásoktól való eltérés okait, végül az ezekből levont tanulságok Magyarország számára.

Az utolsó részben írok a konvergencia- kritériumokról részletesen, melyek teljesítése elkerülhetetlen az euró bevezetéséhez. Írok még az árstabilitás problémáiról, a forint árfolyamáról, a fiskális politikáról, és a Pénzügyi rendszerünk felkészültségéről.

2. Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió története

2.1 Előzmények, a Werner-tervtől az Európai Monetáris Rendszerig

Már a 19. században megjelentek Európában a gazdasági integráció jelei, de az első világháború felbontotta a kibontakozó kapcsolatokat. A második világháború végképp ráébresztette az országokat, hogy az európai egység megteremtése nagyon fontos. Az egységes Európa ötlete 1950-ből származik, amit Robert Schuman francia külügyminiszter, Jean Monnet elképzelése alapján dolgozott ki, az európai intézményrendszer megalkotásához, a kezdő lépésének tekinthető Schuman-tervet.

Franciaország, Olaszország, a Német Szövetségi Köztársaság, Hollandia, Belgium és Luxemburg megalapította az Európai Szén és Acélközösséget 1951 áprilisában. Az 1957-ben megkötött, és 1958. január 1-jén életbe lépő Római Szerződés célja a közös európai piac megteremtése volt, a négy szabadság elvének megfelelően. Ez az elv az áruk, a szolgáltatások a munkaerő és a tőke szabad áramlásának biztosítását jelentette. Ezen elv révén egészséget és jólétet, valamint ígéretes jövőt biztosíthat az uniós állampolgárok részére. (Horváth [2005]:281-304. old.)

A közös piac ötlete során felmerült egy kérdés, hogyan valósulhat meg a négy „szabadság” szabad áramlása, ha a tagok önálló belső gazdasági pénzügyi helyzetük alapján alakítják az árfolyamaikat. A tagállamok az első években nem akarták feladni teljes függetlenségüket. A Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) gondolata legelőször 1962-ben merült fel, majd két év múlva megalapították a Jegybank Elnökök Bizottságát. A bizottság feladata a közös monetáris és árfolyam politika kialakítása volt. A vámunió 1968-as megvalósulásával a Bizottság a kitűzött célját megvalósította.

A Barre-terv 1969-ben Pierre Werner luxembourgi miniszterelnök és pénzügyminiszter vezetésével jelent meg, célja a gazdasági és monetáris unió részleteinek kidolgozása és megvalósítása volt. Az ütemterv kidolgozásának vezetésével Pierre Werner luxemburgi pénzügyminisztert bízták meg. A Werner-jelentés három szakaszban képzelte a

pénzügyi unió (GMU) létrehozását, megvalósulását 1980-ra tervezte. Alapelvei: a valuták szabad átválthatósága, az árfolyamok egymással szembeni visszavonhatatlan rögzítése, s monetáris tartalékalapok képzése a fizetési mérleg kiegyenlítésére. A program 1971. január 1-ével indult, a tagországok egymással szemben árfolyam-ingadozásait $\pm 0,6\%$ -os sávon belül tartják. A Werner-terv már május 1-jén a kezdeti szakaszban veszélybe került, a Bretton Woods-i rendszer összeomlásával. A tagországok közül néhány ország lebegtető árfolyamrendszerre kényszerült átállni. Általánossá vált a dollár krízis az amerikai valuta lebegtetése, ami nagymértékű árfolyam-ingadozáshoz vezetett. Így a monetáris integráció csak részben valósulhatott meg. A Bizottság a további integráció kulcsát abban látta, hogy a pénzügyi és a gazdaságpolitikai koordinációt megvalósítsák azáltal, hogy a közösségi intézmények hatáskörét kiszélesítik. Ebbe a tagországok nem mentek bele, így az első komolyabb próbálkozás a (GMU) létrehozására kudarcot vallott. (Horváth, Szalai [1997]:16-17. old.)

1979-ben létrehozták az Európai Monetáris Rendszert (EMS European Monetary System). Az EMS célja az Európai Közösség tagállamai között az árfolyam stabilitás biztosítása volt. Az EMS két fő alkotóeleme az árfolyam-mechanizmus, és a közös elszámolási egység az ECU. Az ECU az EMS tagországok valutakosara, míg az árfolyam-mechanizmus egy módosítható rögzített árfolyamrendszer. Minden tagország valutáját rögzítették központilag, és azok egy $2,25\%$ -os sávban mindkét irányban szabadon mozoghattak. (Olaszország esetén ez 6% volt). A mechanizmus azon alapult, hogy ha egy tagország valutája eléri a sáv szélét, akkor a központi bankja be kell, hogy avatkozzon. Az EMS stabil árfolyamrendszernek bizonyult, s a tagországok elkezdtek hinni benne. (Polgár [2003]: 350-369. old)

1988 júniusában a hannoveri csúcstalálkozón megbízták Jacques Delors-t egy bizottság felállításával, melynek célja az EMU, az Európai Gazdasági Pénzügyi Unió ütemtervének kidolgozása volt.

1989 áprilisában elkészült a Delors-jelentés, mely szerint mindenképpen szükség van a költségvetési deficit és az államadósság korlátok közzé szorítására. A jövő európai központi banknak függetlennek kell lennie. Korlátozni kell a hitelfelvételeket, amelyek idegen valutában történnek.

A tagországok végül 1992. február 7-én Maastrichtban írták alá az Egyezményt az Európai Unióról névre hallgató szerződést, ami tartalmazta a megvalósítás ütemtervét, és

azokat a kritériumokat, melyeket teljesíteni kell az új pénz bevezethetőségéhez és a stabilitáshoz. Mindeközben az EMS jól működött, de 1992 végén spekulációs támadások történtek, így Anglia és Olaszország kilépett, majd a spanyolok, portugálok és az írek is.

A Werner-terv

A Gazdasági és Monetáris Unió gondolata az 1969-es hágai csúcson merült fel, aminek fő oka a Bretton Woods-i rendszer összeomlása volt. Az első kísérlet a monetáris integráció létrehozására az 1970-es Werner-terv volt, melynek főbb alapelvei:

1. A tagországok valutáinak teljes mértékű konvertibilitása.
2. A valuta árfolyamok egymással szembeni teljes és visszavonhatatlan rögzítése.
3. Monetáris tartalékalapok létrehozása, a fizetési mérlegek stabilizálása érdekében.

A felkészülést három szakaszra bontotta. Az első szakaszban a monetáris és fiskális politika konvergenciáját tűzte ki célul. A második szakasz feladata az árfolyam-ingadozások csökkentése lett volna, míg a harmadik és egyben az utolsó szakaszban a szabad tőke mozgások biztosítása, és az árfolyamok rögzítése volt a cél, melyek teljesülése esetén került volna sor az egyetlen közös valuta bevezetésére. (Palánkai [1999]: 272. old.)

Az eredeti elképzelés szerint a jelentés a monetáris unió létrejöttét 1980-ra tervezte, de a Bretton Woods-i rendszer 1971-ben közvetlenül a terv indulása után összeomlott, és a monetáris együttműködés a válság kezelésére korlátozódott. A pénzügyi rendszer stabilizálása érdekében ugyanebben az évben a Smithsonian egyezmény értelmében az IMF országok valutáinak lebegési sávját $\pm 2,25\%$ -ra szélesítették ki, majd 1972-ben az egymással szembeni lebegési sávot $\pm 1,125\%$ -ra szűkítették, így jött létre a „kígyó az alagútban”. (Derek W.[1998]: 152. old.) Az Európai Közösség országai nem tudták a szűk sávban tartani a valutájukat - az árfolyamok állandó kiigazítására szorultak - ezért egymás után léptek ki a valutakígyóból, így nem sikerült a tagországok teljes körű részvételét biztosítani.

Az 1973-as olajválság megszakította a monetáris integráció folyamatát. A sokkra a tagországok kormányzatai eltérő gazdaságpolitikával reagáltak, mivel nem kerültek összehangolásra. Ennek hatására a gazdasági teljesítmények nagymértékű divergenciát mutattak, így a kedvezőtlen világgazdasági környezetben a Werner-terv, a monetáris unió terve, elvesztette realitását.

Az Európai Monetáris Rendszer

1979-ben felállították Európai Monetáris Rendszert (European Monetary System - EMS). Az Európai Monetáris Rendszer létrehozásának fő célja, a közösségen belüli árfolyam stabilitás megteremtése volt. Az EMS három eszközre épült: az árfolyam-mechanizmusra, az európai valutaegységre (ECU), illetve az Európai Monetáris Együttműködési Alapra.

Az EMS hasznos újítása az Európai Valutaegység, az ECU megalkotása volt, amely a résztvevő valuták súlyozott kosara. Kezdetben csak a központi bankok használták, elszámolásokat végeztek vele. Az 1980-as években elkezdték használni a magánbankok is, mégpedig intervenciós eszközként, később pedig ECU-ban kereskedelmi ügyleteket kötöttek és elszámolásokat végeztek. Az ECU készpénzként sohasem jelent meg, de az Európai Unió közös pénzének tekinthető. Az árfolyam-mechanizmus a rendszerben részt vevő, a központi bankok által megállapított központi paritásrácsból indult ki. A valutákra vonatkozó lebegési sávokat a paritásrácsban az összes valutára nézve kétoldalúan határozták meg. A lebegési sávot 1979-ben +/- 2,25 százalékban állapították meg, így a rendszer két valuta között maximálisan 4,5 százalékos lebegést tett lehetővé. (Horváth- Szalai [2004]:18. old.)

A mechanizmus azon alapult, hogy amennyiben a valuta árfolyamok a paritásrácsból kiléptek, a központi bankok kötelesek voltak beavatkozni. Az árfolyam-stabilitást biztosítja a divergencia jelzőszám (+/- 2,25%), ami az aktuális piaci árfolyam eltérését méri a központi árfolyamtól. Ez azért fontos, mert ha eléri a sáv szélét, ott már nehéz megállítani a további csúszást. Az eltérési küszöb (maximum 75% lehet) nagy jelentőséggel bír, amely a lebegési

határt mutatja az ECU-val szemben. A küszöb átlépése maga után vonja, hogy az érintett országok valutapiaci beavatkozást tesznek.

Az Európai Monetáris Együtműködési Alap (European Monetary Cooperation Fund - EMCF) olyan lehetőséget biztosított a tagországoknak, ami korlátlan rövid lejáratú ECU hitelfelvételi lehetőséget engedélyez, hogy a valutát a piaci árfolyam sávon belül tartsák. Az Európai Beruházási Bank (EIB) kedvezményes hiteket nyújtott a gazdaságilag gyengébben szereplő országok részére, a gazdasági felzárkózás növelése érdekében.

A következő mérföldkő 1987-ben következett el, ekkor határozták el ugyanis, hogy az esetleges interveniálással nem szükséges megvárni, míg az adott valuta eléri a sávhatárt, a beavatkozásra már előtte is sor kerülhet. Ezen felül néhány évre sikerült megvalósítani, hogy az egymáshoz viszonyított árfolyamokat nem is kellett igazítani. (Farkasházy [2001]:1.2)

2.2 Az Európai Gazdasági és Monetáris Unió (EMU)

2.2.1 A GMU első szakasza

Az Európai Tanács a Delors-jelentés alapján 1989 júniusában 1990. július 1-jét jelölte meg a Gazdasági és Monetáris Unió első szakaszának kezdeteként. Ezen a napon elvben megszüntették a tőke mozgására vonatkozó valamennyi korlátozást a tagállamok között, ugyanakkor további felelősségi körökkel ruházták fel az EGK-tagállamok NKB- elnökeinek bizottságát. 1990. március 12-én hozott határozatában megállapították a Tanács feladatköreit, melyek között szerepelt a tagállamok monetáris politikájával kapcsolatos konzultációk folytatása, illetve a politikák összehangoltságának javítása az árstabilitás megvalósítása érdekében.

Az idő viszonylagos rövidségére és az előttük álló feladatok összetettségére való tekintettel a Bizottság kezdeményezte a harmadik szakasz előkészületeit is.

2.2.2 A GMU második szakasza

Az Európai Monetáris Intézet (EMI) 1991. január 1-jei létrehozásával a GMU megvalósításának második szakaszába lépett. Az EMI-t ideiglenes testületként hozták létre a harmadik szakasz előkészületei elvégzésére, miközben az Európai Unióban a monetáris és árfolyam-politika irányítása a nemzeti hatóságok jogköre maradt. A központi bank elnökök bizottsága megszűnt, de az EMI Tanácsában (kormányzó testületében) gyakorlatilag újjáalakult.

Az EMI-nek két fő feladata volt:

- A központi banki együttműködés és a monetáris politikai koordináció erősítése.
- A KBER létrehozásához, a közös monetáris politikai irányításhoz, valamint a közös valutának a GMU harmadik szakaszában történő bevezetéséhez szükséges előkészületek megtétele.

Ugyanakkor az EMI-t bízták meg az euró-övezet és a többi EU-tagország közötti jövőbeli monetáris illetve árfolyam-politikai kapcsolatok előkészítésével is. 1996 decemberében az EMI benyújtotta jelentését az Európai Tanácsnak. Ez a jelentés szolgált alapul az 1997. júniusban bevezetett új árfolyam-mechanizmus (ERM-2) alapelveiről és fő elemeiről szóló Európai Tanács-rendeletéhez. (ECB:[2009])

2.2.3 A GMU harmadik szakasza

A GMU harmadik és egyben befejező szakasza 1999. január 1-jén kezdődött. A Monetáris Unióba kezdetben részt vevő 11 tagállam fizetőeszközének átváltási árfolyamát visszavonhatatlanul rögzítették, az EKB átvette az euró-övezet közös monetáris politikájának irányítását. Az EU Tanácsa egy másodlagos közösségi jogszabályban meghatározta a jogi kereteket, és ennek megfelelően az euró azonnali hatállyal felváltotta a nemzeti fizetőeszközöket, az 1999. január 1-jétől 2002. december 31-ig terjedő átmeneti időszakban. Az első három évben minden szereplő szabadon használhatta az eurót vagy annak nemzeti alegységét a követelések és tartozások elszámolására, illetve készpénz nélküli fizetések teljesítésére. A tagállamoknak azonban jogukban állt szervezeteiket arra kötelezni, hogy szabályozott piacokon folytatott kereskedésben, illetve a fizetési rendszerek működtetésében az eurót használják. A tagállamok ezzel a lehetőséggel már a GMU harmadik szakaszát megelőzően is széles körben éltek. A pénzügyi szektor önmagában is érdekelt volt abban, hogy a piacok gyorsan és teljes körűen áttérjenek az euróra, a piaci résztvevők egyetlen csoportja sem kívánt elmaradni a versenytársak mögött. Az EMI segítségével a pénzügyi szövetségek megállapodtak a piaci gyakorlat egységesítését szolgáló eljárásokban, és létrehozták a fő kamatláb mutatókat. (MNB [2004])

Az előkészületeknek köszönhetően a pénzügyi piacok a GMU harmadik szakaszának kezdetén azonnal át tudtak térni az euróra. A kereskedés kizárólagosan euróban folyt, a hitelviszonyt megtestesítő forgatható követelések zömét átváltották euróra. Az összes nagy értékű, határokon átnyúló fizetési rendszer euróban működött. A pénzügyi átállás nemcsak azonnali, hanem zökkenőmentes is volt. Míg a vállalati szektor az átmeneti időszakában fokozatosan állt át az euróra, a lakosság euró készpénz hiányában először nemigen használta az új pénznemet. Ez 2002. január 1-jén az euró-bankjegyek és érmék bevezetésével természetesen megváltozott. 2001. január 1-jén Görögország csatlakozásával az euró-övezetben részt vevő országok száma 12-re nőtt. Az euró bevezetése a készpénzcserével fejeződött be 2002. január 1-jén. A régi nemzeti valutáknak kibocsátott készpénz 2002. február végével megszűnt törvényes fizetőeszköz lenni, ettől a naptól kezdve az euró-övezet országaiban az euró-bankjegyek és érmék váltak kizárólagos törvényes fizetőeszközzé. (MNB [2004])

2.3 Mit jelent Magyarország számára a Gazdasági Monetáris Unió?

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának feltételeit az Európai Tanács rögzítette a koppenhágai ülésén. Az Európai Bizottság kiadott egy dokumentumot 1997-ben, amelyben megerősítette ezeket a feltételeket. Ez a dokumentum az Agenda 2000 címen jelent meg. Ezek alapján kiderült, hogy az EU-tagságunknak nem volt feltétele a Gazdasági és Monetáris Unió kritériumainak teljesítése, de kritériumként szerepelt az, hogy el kellett fogadnunk annak célkitűzéseit. Magyarországnak törekednie kell arra, hogy minél hamarabb készen álljon a feltételek teljesítésére. Az Európai Unió tagság elnyeréséhez teljesítendő monetáris politikai követelményeknek nem a Gazdasági és Monetáris Unióban való részvételi szándékunk miatt kell megfelelnünk, hanem mert azok időközben a közösségi joganyag (acquis communautaire) részévé, harmonizációs kötelezettséggé váltak. Meg kellett szüntetnünk minden olyan korlátozást, ami a szabad tőke mozgást gátolta. Új jegybanktörvény kellett Magyarországra, hogy megfeleljen az Európai Unióról szóló Szerződés előírásainak (pl. a jegybank függetlenségének biztosítása terén). Ahhoz, hogy a monetáris unióban részt vehessünk, ugyanazoknak a feltételeknek, a maastrichti kritériumoknak kell eleget tenni, mint amelyeknek a Gazdasági és Monetáris Unióba belépő országok már eleget tettek. Gazdaságpolitikánk legfőbb célja, hogy mielőbb teljesítsük a konvergencia kritériumokat, ezáltal az euró-övezet teljes jogú tagjai legyünk, ami megadhatja az ország kellő stabilitását, és elindíthatja a gazdasági fejlődést. (MNB [2002]: 7-8. old.)

3. Az euró bevezetésének időzítése

3.1 Az euró bevezetésének előnyei és hátrányai

Az euró bevezetésének előnyei:

Az euró bevezetése következtében egy olyan egységes gazdasági térség alakul ki, ahol megszűnnek az addigi nemzeti valuták közötti valutaingadozások, és az ebből adódó kockázatok. Így már közvetlenül össze lehet hasonlítani az árakat az egyes tagállamokban, ami az árak kiegyenlítődéhez vezethet.

1. A külkereskedelem

Az euró bevezetése pozitívan hatna az ország külkereskedelmére, amely egyértelműen magasabb GDP-növekedést eredményezne. Magyarország gazdasági kapcsolatainak kétharmada az euró-övezet tagállamaival áll fenn. Legfőbb gazdasági partnereink Németország, Ausztria, Olaszország és Franciaország. A volt szovjet tagállamokból főleg energiahordozók érkeznek hozzánk, amit mi nem tudunk ellensúlyozni exporttal.

2. Tranzakciós költségek

A tranzakciós költségek elsősorban a vállalatokat és háztartásokat sújtják. Megszűnésükkel mind a vállalatok, mind a magánszemélyek költségei csökkennének. A tranzakciós költségek két tényezőből adódnak:

- az *átváltási költségeket* a bankok számolják fel az ügyfeleknek, amikor forintjukat euróra, vagy eurójukat forintra váltják át (jutalék, vételi- és eladási ár- különbségek).
- az ún. „*házon belüli*” költségeket pedig azon vállalatok szenvedik el, amelyek devizaügyleteik miatt kénytelenek extra adminisztrációt és kockázatkezelést viselni.

Az euró bevezetésével a tranzakciós költségek csökkennének, s így a GDP szintje emelkedne. az euró-övezeti tagság a magyar GDP növekedési ütemét hosszabb távon 0,6-0,9%-kal növelheti. (Csajbók- Csermely [2002]:104-105.old.)

3. Alacsonyabb reálkamatok

A hazai kamatok még jelenleg tartalmaznak egy kockázati prémiumnak nevezett összetevőt, amely kompenzálja a külföldi befektetőket az árfolyam bizonytalanságáért. (Az olyan országokban, ahol a gazdaság fejlődésének jövőjében bizonytalanság érezhető, a befektetők elvárják, hogy kockázataikért magasabb hozamot kapjanak, különben nem Magyarországon, hanem más, gazdaságilag biztosabb helyen fektetnének be.)

Az euró bevezetésével eltűnik a kockázati prémium, hiszen Magyarország a biztonságos euró-övezet tagjává válna, a kamatok csökkennének, ez pedig a beruházásokat ösztönözné. A beruházások bővülése a gazdaság dinamikus növekedéséhez, gyorsabb jövedelem felzárkózáshoz vezet.

Összefoglalva:

- Könnyebbé válik az export, import lebonyolítása
- Bővül a kereskedelem
- Átláthatóbbá válik a piac
- Az árak áttekinthetőbbé válnak, mindkét fél számára
- Bővülnek a beruházások
- A hosszú lejáratú kölcsönök kamatai csökkennek
- Csökkennek a költségek

mozgástere. A nemzeti árfolyam-politika elvesztésével az adott ország nem élhet a valutaleértékelés eszközével.

Mivel a GMU-t alkotó országok által termelt áruk összetétele különbözik, az euró- zóna országai eltérő nagyságrendű megrázkódtatásokat szenvednek el, ugyanazon külső tényező hatására. (Csajbók- Csermely [2002]:105-106. old)

A kanadai Robert Mundell az optimális valutaövezet elmélet kidolgozásáért közgazdasági Nobel díjat kapott 1999-ben. Ez az elmélet arról szól, hogy az optimális monetáris unióra alkalmas ország csoport jellemzői a következők kellene, hogy legyenek:

- „a termelési tényezők (munkaerő és tőke) piacai jól funkcionálnak és rugalmasak, a termelési tényezők mobilak, ezáltal áraik képesek alkalmazkodni a külső árváltozásokhoz;

- az övezete belső homogenitása olyan mértékű, hogy nem fenyegetik aszimmetrikus külső sokkok;

- megfelelő nagyságú költségvetési transzferek állnak rendelkezésre a gazdasági zavarok elhárításához.”

Az elmélet szerint az euró bevezetésének kedvező hatása a gazdaság számára annál nagyobb,

- „minél kisebb az ország mérete az unióhoz képest;

- minél nagyobb fokú, szorosabb a jelölt integrálódása az uniós gazdaságba és a politikai struktúrába;

- minél jobban hasonlít gazdasági szerkezete az unióéhoz;

- minél nagyobb az állam eladósodása” (Losoncz [2004]:189. old.)

3.2 Az euró bevezetés lehetséges módjai, időpontjai

Az euró bevezetésének időpontja Magyarország és az EKB közötti tárgyalásokon dől el, és a maastrichti kritériumok teljesítésének függvénye. A közös valuta bevezetésével a monetáris politika súlypontja az egyes tagországokból átkerül az Unió jegybankjaként szolgáló Európai Központi Bankba (EKB). Az EKB döntéshozó testületének, az általános tanácsnak tagja az egyes országok jegybankjának elnöke, így az MNB elnöke is.

Ma már többségben vannak az árstabilitás előnyeit vallók, de az ország pénzügyi helyzetének erőteljes romlása miatt egyre kevésbé vagyunk abban a helyzetben, hogy az euró bevezetés cél dátumát pontosan megjelöljük. Ennek feltétele lenne, hogy sikeres reformokat hajtsanak végre. Manapság csak azt lehet megmondani, hogy 2012 előtt biztosan nem lesz euró, az elemzők és a szakemberek véleménye szerint 2014-et jelölik a bevezetés várható időpontjának.

Az érintett tagállamok választhatnak különböző euró bevezetési, gyakorlati megoldás közül.

Az euró bevezetésének lehetséges módjai:

- a három éves átmeneti időszakot magába foglaló kétütemű bevezetés
- a nullára lecsökkent átmenetű együtemű bevezetés
- együtemű bevezetés fokozatos kivonási időszakot tartalmazó megoldás

Ha az állam az együtemű bevezetést alkalmazza, akkor kihagyja az átmeneti időszakot, ami azt jelenti, hogy az átváltás napján érvényes árfolyammal az MNB és a kereskedelmi bankok minden számlapénzt átváltanak euróra, és az euró bankjegyek érvényes fizetőeszközzé válnak. Ezután csak euróban lehet fizetni mind készpénzben, mind pedig átutaláskor. (MNB [2006]: 7. old.)

Előnyök:

- nem keveredik össze a számlapénz és a készpénz átváltása
- egyszerűbb tudatosítani az emberekkel

- a pénz cseréjére egy napon kerül sor
- a rendszereket csak egy alkalommal kell leállítani és átalakítani

Hátrányok:

- kockázatosabb, mint a többi módszer
- a rendszerek átállítását egy napon kell zökkenőmentesen megoldani

Amennyiben az együtemű bevezetés fokozatos kivonási időszakos módszer mellett dönt az állam, akkor egy év átállási időszakot enged meg. A fokozatosságra azért van szükség, mert a jogi eszközök átállítás és újraprogramozása időigényes folyamat. A fokozatosság csak a készpénzben történő fizetésekre értendő, a számlapénzben történő fizetésekre csak euróban van mód. (MNB [2006]: 8. old.)

Előnyök:

- a rendszerek átállítására egy év van, ezáltal csökkenthető a hibák kockázata
- a gazdasági szereplők számára meghosszabbodik az idő, miközben már tudják az átállás időpontját

Hátrányok:

- az euró bevezetésének kedvező hatásai elhúzódnak
- kevésbé látható át
- az átállási folyamat egyes részei elhúzódnak

A három éves átmeneti időszakot magába foglaló kétütemű bevezetés esetén számlapénzként mind az eurót, mind a nemzeti valutát lehet használni, készpénzként csak a nemzeti fizetőeszközt lehet alkalmazni. Az első körben átálló 11 tagállam is ezt a módszert használta 1999 és 2001 között. A későbbiekben inkább az együtemű módszereket alkalmazzák a tagállamok.

Jogi értelemben a kétütemű módszer azt jelenti, hogy a nemzeti valuta az euró váltópénzeként működik.

Ebben az esetben sokkal több idő marad az informatikai rendszerek átállítására, a jogszabályok módosítására, valamint az új pénznem előállítására.

Előnyök:

- a lakosságnak sokkal több ideje van ismerkedni az új valutával

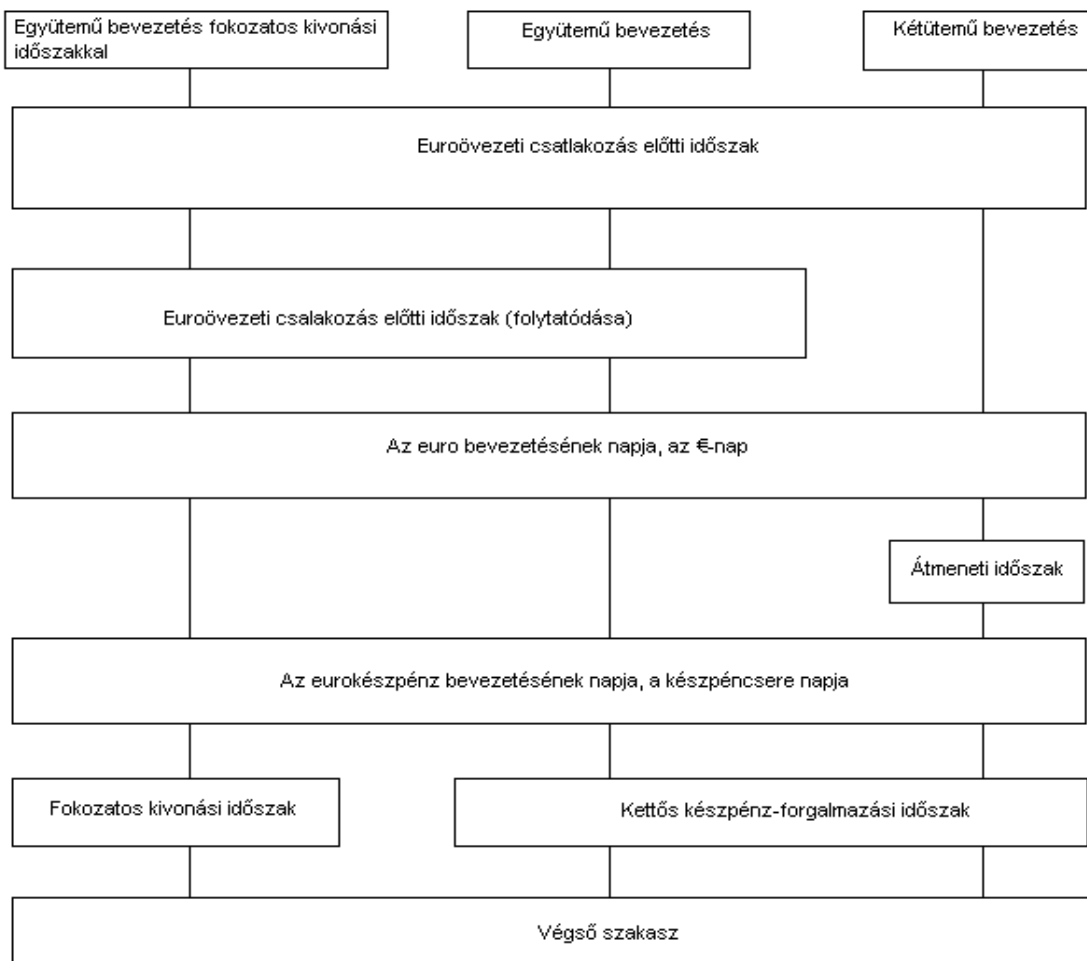
- több idő jut a számviteli informatikai rendszerek módosítására

Hátrányok:

- az átmeneti időszak alatt az intézményeknek két rendszert kell működtetniük egymással párhuzamosan
- költségesebb és nehezebb módszer

Véleményem szerint Magyarországnak az együtemű módszert kell alkalmaznia, mert más hozzánk hasonló országok már sikeresen alkalmazták. Az euró már így is megjelent az emberek hétköznapjaiban, mert befektetéseik vagy hiteleik vannak. Az emberek már nem bizonytalanok a bevezetésével szemben, mert egy bevált erős fizetőeszközzel van szó.

2. ábra: a lehetséges euró bevezetési módok



Forrás: MNB (2006): 6. old.

A következő részben a konvergencia-kritériumokat tekintem át. Fontosnak tartottam, hogy előbb az euró bevezetéséből származó előnyöket és hátrányokat, majd az időzítést tekintsük át, hiszen ezek a kritériumokkal szorosan összefüggnek, mivel elköteleztük magunkat az euró-zónához. Így minden évben kötelező a maastrichti szerződésben előírtakhoz vezető út, nagyságának és gyorsaságának meghatározása.

3.3 Konvergencia-kritériumok

A konvergencia-kritériumok egy sor olyan feltételt jelentenek, amelyeket az EU tagállamainak teljesíteniük kell ahhoz, hogy bevezethessék az eurót és csatlakozhassanak az euró-övezethez.

Ezek az (elsősorban gazdasági) kritériumok azért fontosak, mert az egyes országok gazdaságát összhangba kell hozni a többi euró-övezetbeli gazdasággal ahhoz, hogy virágozni tudjon a közös valutát használó térségben, és ne veszélyeztesse se a saját, se az euró-övezet működését, valamint hogy megfeleljen a hosszú távú stabilitást és fenntartható növekedést biztosító követelményeknek.

A forint ma már teljesen konvertibilis, ami azt jelenti, hogy a rövid lejáratú tőkék korlátlanul áramolhatnak ki és be az országból. Ezek a körülmények megnehezítik, hogy olyan árfolyamrendszer alakulhasson ki, amely ellenállhatna a spekulatív támadásokkal szemben. Nem olyan régen még a nemzetek elképzelhetetlennek tartották, hogy feladják saját önálló monetáris politikájukat, mára Európa fejlettebb országaiban szinte mindenki az eurót használja, ezzel kisebbségbe kerültek azok, akik a saját valutájukat használják.

Magyarország 2004 elején nyújtotta be az első konvergencia programját, hasonlóan a többi csatlakozó országgal, majd 2004 végén aktualizáltuk. A következő évben már a Stabilitási és Növekedési Egyezmény (SNE) új előírásai alapján készítették a programot. Magyarország vállalta, hogy 2007-től minden évben kétszer benyújtja a programját (áprilisban és novemberben), melyben leírják a célokat, és a megvalósult intézkedéseket.(Erhart [2009]:187-188. old.)

Az első program benyújtása után megállapították, hogy túlzott hiány van az országban, és a túlzott hiány szabályit kell alkalmazni. A későbbiekben még kétszer bocsátották ki, hogy

túlzott hiányban szenved Magyarország, tehát a csatlakozás kezdetétől a túlzott hiány eljárás alá tartozunk. 2006-ban benyújtott államháztartási hiányra irányuló programot a Tanács elfogadta, és alkalmasnak találta arra, hogy megszüntessük vele a túlzott hiányt. 2007-ben megállapították, hogy Magyarország mindent megtesz a hiány mérséklésére, majd 2008-ban a Tanács úgy ítélte, hogy 2009-re megszűnhet a túlzott hiány. (Erhart [2009]:188. old.)

A konvergencia-kritériumok az alábbi területekre vonatkoznak:

- *Államháztartás hiány*: nem haladhatja meg a (GDP) 3%-át. Ennek elérése nagy erőfeszítéseket fog követelni, de mindenképpen törekednünk kell erre akkor is, ha nem közvetlen cél az euró mielőbbi bevezetése, mert ezt a Stabilitási és Növekedési Paktum is előírja, s ennek teljesítése a kohéziós támogatások igénybevételének feltétele
- *Bruttó államadósság*: nem lépheti túl a bruttó hazai össztermék (GDP) 60%-át (Az államadósság átmenetileg meghaladhatja a 60%-ot, ha csökkenő tendenciát mutat).
- *Infláció*: A fogyasztói árszínvonal emelkedése a vizsgálatot megelőző egy évben legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációjú tagország inflációs értékeinek átlagát (a kritérium általában 2 és 3 % közötti érték volt)
- *Hosszú lejáratú (5-10 éves) állampapírok kamatlábai*: a vizsgálatot megelőző egy évben legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációjú tagország hosszú lejáratú kamatlábainak átlagát.
- *Árfolyam*: Az ország valutája legalább két évig leértékelés és komolyabb feszültségek nélkül részt vesz az árfolyam-lebegtetési mechanizmusban (ERM, 1999-től ERM 2)

3.4 Az átváltással érintett legfontosabb területek

Az MNB szerepkörének változása miatt az Alkotmányt a monetáris politikai hatáskör átadása az EKB részére módosítani kell. A felkészülési folyamat során szükséges lesz a teljes magyar joganyag áttekintésére. A forintban rögzített értékeket, értékhatárokat euróban kell kifejezni. Az önkormányzati szinten kiadott joganyagokat is át kell vizsgálni.

A pénz- és elszámolás forgalom euróra történő felkészítésének lényege, az hogy, az előfeltételeket biztosítsa, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a hazai fizetési és elszámolási rendszerek képesek legyenek a pénzforgalom euróban történő teljes körű lebonyolítására.

Az euró átállás a lakosság számára a legkézzelfoghatóbb eleme a készpénzcserére. Az MNB feladata ennek a társadalmilag legkisebb költséggel való lebonyolítása lesz. A jegybank elsődleges feladata a pénzügyi rendszer stabilitásának támogatása.

A bankok az euró átállás „frontvonalában” lesznek, hiszen termékeik átalakítása révén valamennyi gazdálkodóval, lakossági ügyféllel kapcsolatba kerülnek. (MNB [2006]:11. old.)

Megváltozik a pénzpiac helyzete, a betételhelyezést a hitelnyújtás váltja fel. Az átalakítandó termékek között található:

- bankszámlák, ügyfélszámlák, folyószámlák,
- bankhitelek és betétek, rövid-, közép- és hosszúlejáráttal, jelzálog-hitelek
- kincstárjegyek és államkötvények
- részvények, vállalati kötvények, jelzálog-kötvények, befektetési jegyek
- tőkepiaci származékos termékek; tőzsdei ügyletek értékpapírokkal
- nyugdíj és egészségpénztárak, önszegélyező pénztárak, befizetések
- életbiztosítási ágba tartozó biztosítási termékek, ugyanúgy, mint a nyugdíj és egészségpénztárak esetében a ki- és befizetések.

Az értékpapírok (részvények, kötvények, kincstárjegyek, befektetési jegyek) átalakítása komoly kihívás.

Az adott termék névértékének nagyságrendjét is meg kell határozni (minél kisebb egy termék egyedi névértéke, annál nagyobb e kérdés relatív fontossága).

Számos esetben kerek összegű névérték megállapítása lehet kívánatos, az átszámítást követően nagy valószínűséggel minden esetben centet is tartalmazó értékek adódnak, ezért adott esetben kerekítéseket kell alkalmazni. (MNB [2006]:12. old)

A pénzügyi szektor átállási folyamatában az MNB-nek nyilvánvalóan szabályozói, szolgáltatói, felvigyázói, koordinátori és kommunikációs szerepet kell játszania. A pénzügyi feladat a közsférában is sokszereplős, elég csupán a mintegy 3200 önkormányzatra és a különböző szinteken fellelhető költségvetési intézmények igen magas számára gondolni.

Az ügyviteli, nyilvántartási és informatikai rendszerek átállítása is meglehetősen nehéz feladat. A rendszerek átállítása elsősorban a számítógépes rendszerek programozását jelenti. A feladat megoldása mind az adatbázisok, mind az azokat feldolgozó programok felülvizsgálatát, módosítását igényli. Szükség lehet a nyilvántartásokban szereplő, részben forintban, részben euróban keletkezett adatok együttes kezelésére, feldolgozásának lehetővé tételére.

A határozatokat, nyomtatványokat és a küldeményeket (utalványok) át kell szerkeszteni, az ügyfélkapcsolatokban, a tájékoztatás rendszerében is euróval kell felváltani a forintra történő hivatkozásokat.

Az üzleti szféra átállása kiemelkedő feladat, a vállalatok bérszámfejtési, számviteli, adózási, értékesítési, pénzügyi tevékenységét átfogóan érinti. Az árak átszámítása miatt sokszor újra kell gondolni a vállalati árpolitikát, a marketinget is. A társasági árképzésnél oda kell figyelni a jogi követelmények betartására. (MNB [2006]: 13. old.)

Létre kell hozni egy válságtervet is, mely a kedvezőtlen nemzetközi gazdasági esetekre vagy más katasztrófa helyzetekre ad megoldást. Ezek főleg a pénz cserénél illetve az informatikai rendszerek átállásánál adódhatnak. (MNB:[2006]: 14. old.)

4. Korábban csatlakozott országok tapasztalatai

Ahhoz, hogy tudjuk milyen lépéseket kell tennie Magyarországnak az euró-övezethez való csatlakozáshoz, jó viszonyítási alapot képez, ha korábban csatlakozott országokat vizsgálunk.

4.1 Görögország, Spanyolország, Portugália tapasztalatai

Görögország, Spanyolország és Portugália inflációs adatai jelentősen eltértek a referenciaértéktől a kiigazítások megkezdésénél, ezért komoly akadályokkal kellett megküzdeniük az inflációs kritérium terén.

A dél-európai országok csatlakozása sokrétű reformok bevezetésével járt, egyrészt a korábban erősen befelé forduló és államilag erősen ellenőrzött gazdaságokban a piaci intézmények kiépítésére és vállalkozások működési feltételeinek liberalizálására, másrészt a jóléti rendszerek fejlesztésére, illetve megteremtésére volt szükség.

Az Európai Közösséghez való csatlakozás a kereskedelem liberalizálását igényelte, de ez a három dél-európai ország esetében igen fokozatosan ment végbe. Már a csatlakozás előtti kereskedelmi egyezményekben, majd a csatlakozási szerződésekben mindhárom ország számára jelentős időtartamú átmeneti időszakot biztosítottak a kereskedelmi korlátaik leépítésére, amelyet országonként és termékenként differenciáltak. A kereskedelem liberalizálásával párhuzamosan a vállalatok széles körére kiterjedő mikro gazdasági reformprogramokat valósítottak meg, s ezek a liberalizálás által nehéz helyzetbe kerülő ágazatok strukturális alkalmazkodását könnyítették meg. Spanyolországban még jóval a csatlakozás előtt, a nyolcvanas évek elején megkezdtek az importverseny által fenyegetett iparágak reorganizációját és a munkaerőpiac megreformálásával mérsékeltek a béremelkedések nyomását. Portugáliában a nyolcvanas évek közepétől erősödött meg a pénzügyi szektorra is kiterjedő piacgazdasági reformfolyamat. Görögországban ment végbe a leghalmozottabban a kereskedelmi korlátok felszámolása, és a másik két országnál csak sokkal

később kezdték meg a strukturális alkalmazkodást elősegítő intézkedések bevezetését. (Nagy [1999]:180-184. old.)

A csatlakozást követően Spanyolország és Portugália gazdasági növekedésének üteme meghaladta a nyugat-európai átlagot, és így e két ország számottevően előrehaladt a fejlettebb országok utolérése terén, ezzel szemben Görögországban, ahol előbb került sor a csatlakozásra, stagnálást lehetett megfigyelni. Már csak ez a kontraszt is felveti a kérdést, hogy mitől függ az integráció előnyeinek kihasználása a különböző országok esetében.

Portugáliában 1990-ben az infláció elérte a 10%-ot, de a 90-es években folyamatosan csökkenő trendet mutatott. Ez a trend a jelentősen megszigorított fiskális politikának és a visszafogott jövedelempolitikának volt köszönhető. Számos reformot vezettek be a munkapiac területén. (Horváth – Szalai [2001]: 173-174. old.)

Görögország volt a legjobban elmaradva a három csatlakozó ország közül, ami azt is jelenti, hogy a három ország közül a legkevésbé volt sikeres az alkalmazkodása az európai integrációhoz. Az 1994–1999-es évekre kidolgozott konvergencia program a költségvetés hiányának leszorítását, a stabil árfolyam fenntartását és a béralakulás erőteljes befolyásolását tűzte ki célul. A gazdaságpolitika változása sikeresnek ígérkezett, az infláció jelentősen csökkent. 1997 közepén a fogyasztói árindex 5,4 százalékra, 1998 elején pedig 4,5 százalékra. Az állami alkalmazottak bérének alakításával kívánnak hatni a magánszektor jövedelmeire, ezzel is erősítve a nominális árfolyam stabilitását. A költségvetési hiány mérséklődött (1997-ben a GDP 4,2 százalékra csökkent az előző évi 7,5 százalékról), és a gazdaság növekedése – hosszú évek óta először – magasabb volt, mint az EU- átlag (1997-ben a GDP 3,5 százalékkal emelkedett, az EU- átlag 2,6 százalék volt). A növekedés fő hajtóerejét a hazai kereslet, ezen belül elsősorban az Európai Unió által is támogatott állami beruházások jelentették. (Nagy [1999]: 188-189. old.)

A portugál alkalmazkodás nehézségei között kiemelkedő szerepe volt annak, hogy a pénzügyi szektor és a tőkeáramlás liberalizálása, ellentétben a spanyol gyakorlattal igen elhúzódott, részben azért, mert a nagy bankok állami kézben voltak, és konszolidálásuk ott is nehéz és költséges feladat volt, mivel a versenyképtelen állami nagyvállalatoknak nyújtott hitelek nagy részét ott sem lehetett behajtani. A kelet-közép-európai országok várható alkalmazkodási problémáihoz hasonló portugál tapasztalatokból az is kiolvasható, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás leszűkíti és korlátozza ugyan az egyes országok

gazdaságpolitikai intézkedési lehetőségeinek körét, de meg nem szünteti azokat. (Nagy [1999]: 188-187. old.)

Spanyolország az EK-hoz csatlakozása óta, azt állapíthatjuk meg, hogy a fejlődés nagyrészt felülmúlta a várakozásokat. Spanyolországot az elmúlt években stabil, az Európai Unió átlagos növekedési ütemét rendre meghaladó gazdasági fejlődés jellemezte. Ugyanakkor a spanyol gazdaságra évtizedek óta jellemző kiemelkedően magas munkanélküliség gondját a mai napig sem sikerült megoldani, bár az elmúlt években némi lassú javulás megfigyelhető. Spanyolországban az erőteljes és széles alapokon nyugvó gazdasági növekedés számos új munkahely létesülésével, alacsony inflációval és gyakorlatilag kiegyensúlyozottan folyó fizetési mérleggel párosult. E kedvező eredmények mögött a gazdaságpolitika, azon belül is elsősorban a pénzügyi konszolidáció sikere húzódott. Ezt segítette, hogy a pénzpiacok felértékelték Spanyolország Európai Pénzügyi Unióhoz való csatlakozásának kilátását. Ezek a tényezők egymást erősítve, olyan mértékben növelték a fogyasztói és az üzleti köröknek a gazdaság jövőjébe vetett bizalmát, amelyet korábban nem lehetett tapasztalni. (Nagy [1999]: 185-186. old.)

4.2 Nemzetközi tapasztalatokból levont következtetések Magyarország számára.

Magyarország és a hozzánk hasonló tagállamoknak a következő tanulságokat kell levonnia. Hasonló fejlettségi szinten vagyunk, mint az előzőekben tárgyalt három ország volt, ami azt jelenti, hogy jóval elmaradunk a nyugat európai szinttől. Sokáig védve éltünk a nemzetközi versenyektől, ezért a gazdaság számos helyen nem a valóságot mutatta. A termeléseink nem a valós adatokat mutatták, és egyáltalán nem volt versenyképes. Az ország nagy része még tanulatlan és idegen nyelveket alig beszél, ami nagyban nehezíti a versenyképességet. Hatalmas elmaradottság jellemezte a mezőgazdaságot, de szinte minden területet ide lehetne sorolni. Magyarország helyzete talán még nehezebb, mint a déli

országoké volt, mert a kommunizmus kudarcos útját is végig kellett járnunk, ami a külföldi piacoktól teljesen elszigetelte az országot.

A kelet-európai országok áru-, szolgáltatás- és tőkeforgalmának nyitottsága, vagyis integrációs alkalmassága már most nagyobb mértékű, mint a dél-európai országoké volt csatlakozásuk idején. Az infrastruktúránk is hasonló módon elmaradott volt, amihez az Európai Unió rengeteg támogatást fog adni, és már adott eddig is. A mezőgazdaság az infrastruktúra vagy a munkaerő képzetlensége az állami kiadások növelését igényli, ezáltal az állam feladata is növekedik. Spanyolország és Portugália sikereinek egyik magyarázata, hogy ezeket a kiadásokat a költségvetés deficitjének a növekedése nélkül tudta emelni, amit részben a veszteséges állami vállalatok és bankok költségvetési támogatásának a megszüntetése tett lehetővé. (Nagy [1999]: 190-191. old.)

A politikai stabilitás nagyon fontos, hogy a gazdasági fellendülés meginduljon, mert ennek köszönhető, hogy a külföldi befektetők és a tőke Magyarországra érkezzen. Ez a bizalom azon múlt, hogy mennyire sikerült a makrogazdaságot egyensúlyba hozni, az állami adósságállományt, a költségvetés hiányát és az inflációt lecsökkenteni. A csatlakozni kívánó országoknak el kell fogadniuk, hogy a közösségi feltételeket maradéktalanul be kell tartaniuk, legfeljebb csak halasztást lehet kérni ezek teljesítésére.

A csatlakozni kívánó országoknak saját érdekük, hogy a gazdaságukat minél jobban és körültekintőbben átvilágítsák, mert csak így lehet pontos célokat kitűzni. Ezt akkor is meg kell tenni, ha lelassítja a csatlakozási folyamatot. A rejtve maradt gyengeségek a későbbiekben sokkal nagyobb problémákat fognak okozni.

A csatlakozási tárgyalások gyorsasága és sikere sokban múlik azon, hogy a kormány mennyire határozottan törekszik az integrációhoz szükséges reformok megvalósítására. A gyakori belpolitikai válságok és változások is lelassítják a csatlakozási folyamatot. (Nagy [1999]: 191. old.)

A három csatlakozott ország különböző utat járt be, és ez jelentősen eltérő eredményeket mutatott. Ebből az a tanulság, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás korlátozza ugyan az egyes országok szuverenitását a gazdaságpolitika terén is, leszűkíti az intézkedési lehetőségeket, de távolról sem szünteti meg azokat. Ez a helyzet az után is fennmarad, hogy az egységes pénz bevezetése tovább fogja szűkíteni a nemzeti gazdaság- és pénzügyi politikák mozgásterét. A dél-európai országok csak a demokratikus berendezkedésük és biztonságpolitikai megerősödésüket várták, nem számítottak jelentős

gazdasági előnyökre. A sikeresen csatlakozó országok ipara jelentősen kibővült a csatlakozás következtében. (Nagy [1999]: 192. old.)

Az EU támogatási pénzeit nagyon fontos jól felhasználni a hosszú távú fejlesztésekre, mint például az infrastruktúra vagy a mezőgazdaság, mert ezek a későbbiekben nagyobb előnyökhöz juttatják az országot. Görögország elmaradása azzal is magyarázható, hogy az előbb felsorolt célokat csak kis mértékben támogatták, inkább az azonnali béremelést preferálták. Rövid távon a görög módszer sokkal nagyobb népszerűségnek örvend, de a későbbiekben ezért súlyos árat kell fizetnie a lakosságnak.

5. Magyarország csatlakozása az euró-zónához, és a csatlakozás feltételei, kritériumai

5.1 Az árstabilitás Magyarországon

Magyarország legfontosabb célja, hogy hosszú távon fenntartható stabil és mindenképpen növekvő gazdaságot építsen fel. A jegybank ezt azzal tudja támogatni, hogy következetes és hiteles monetáris politikát folytat, ezáltal alacsonyan tarthatja az inflációt. Csupán a monetáris politikával nem lehet szabályozni hosszú távon a foglalkoztatottságot és a gazdaság növekedési ütemét, de ez rövid távon működő képes lehet. Az infláció, jelentős károkat okozhat egy gazdaságban, az tranzakciós és az átárazási költségekkel, illetve torzításokat okoz az adórendszer, vagy a számvitel területein. Az infláció emeli a nominális kamatlábat, ezáltal magasabb törlesztő részleteket kapnak a hitelfelvevők, akik a fizetésükhöz képest többet fizetnek.

A központi költségvetés számára nyereséget termelhet az infláció tervezése, ezért fontos, hogy az inflációs előrejelzések minél pontosabbak legyenek. Vannak torzító hatások, ami befolyásolja az előrejelzéseket, ezek pontatlanságot eredményeznek egyes inflációval számolt értékeknél (átlagbér, reálbér, szegénységi mutatók). A fogyasztói árindex torzító tényezői a következők:

- termékek, szolgáltatások minőégi javulása
- új termékek megjelenése
- hibaforrások megjelenése az elemi indexek számításánál
- termékek, üzletek egymás közötti helyettesíthetősége (Kovács Ilona [2003]: 701-712. old.)

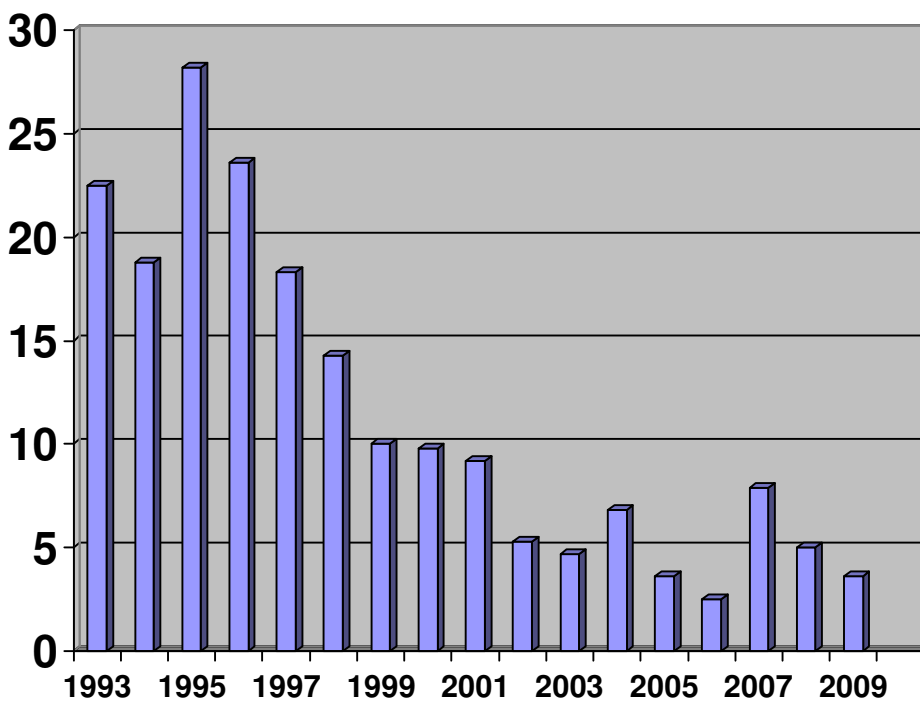
Az EKB kutatást, indított az infláció ragadóságát befolyásoló tényezők feltárására IPN néven (Inflation Persistence Network).

Az infláció ragadósága az infláció alkalmazkodó képessége, ami azt jelenti, hogy egy gazdasági sokk után az infláció mikor tér vissza a hosszú távú egyensúlyi pontjába.

Stock és Watson-féle módszerrel becslést tehetünk az infláció tartósságára. A becslési eredmények alapján Lengyelországban, Magyarországon és Szlovákiában a permanens sokkok szintje magas, lényegesen meghaladja az euró zóna bármely tagállamának értékét.

Az infláció tartósságának magas szintje veszélyt jelent a monetáris politikára. Ebből következik, hogy Magyarország legnagyobb feladata az infláció alacsony szinten tartása lesz, ami szükséges az euró bevezetéséhez. Az ország csatlakozása az euró zónához, segíteni fogja, hogy ez a szint alacsonyan is maradjon. Ez más országoknál is megfigyelhető volt.

3. ábra Az infláció alakulása Magyarországon



Forrás: KSH, ECOSTAT: A lakosság gazdasági várakozásai, 2009. április

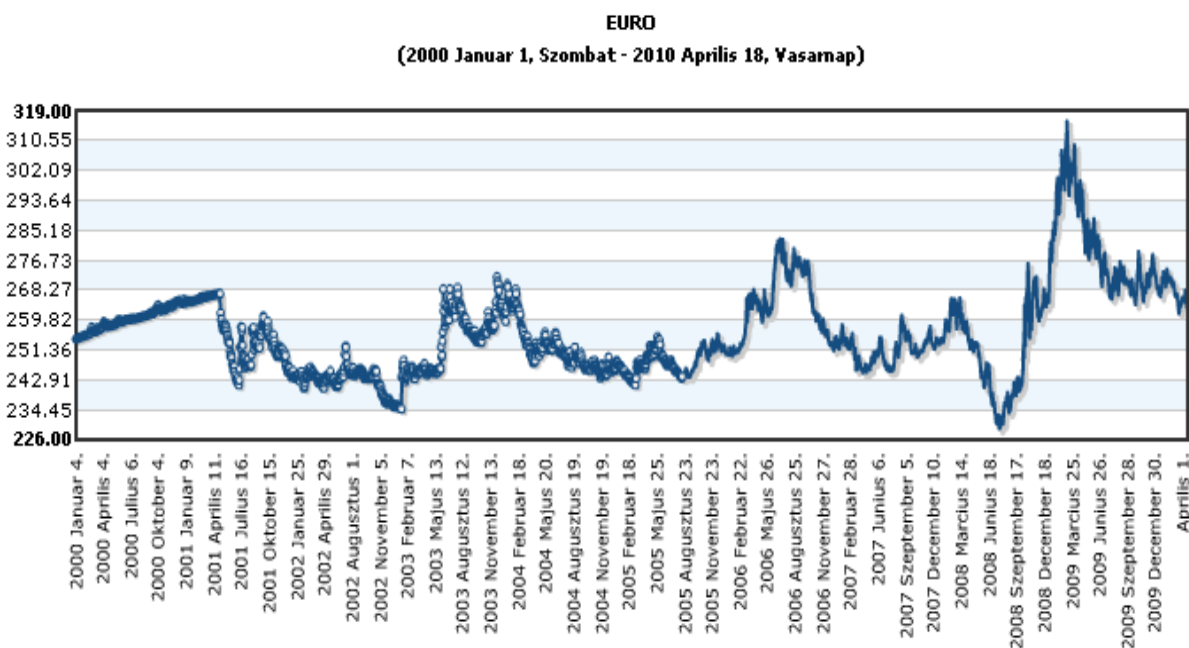
5.2 A forint árfolyamának stabilitása az euró megjelenése óta

„Az árfolyam stabilitás érdekében követelmény az ERM-tagokkal szemben, hogy árfolyamuk súlyos feszültségek nélkül a rögzített sávon belül maradjon, és a monetáris unióba való belépést megelőző két évben az adott ország egyoldalú kezdeményezésére ne értékelje le a többi tagország valutájával szemben megállapított hivatalos középárfolyamát.” (Horváth-Szalai [2004]: 38. old.)

Magyarországon 2001 óta van sávosan rögzített árfolyam. Fontos előnye a rögzített rendszernek, hogy a külföldi befektetők szemében hitelesebb ez a politika, mint a lebegtetős módszer esetében. 2001. október 1-én a forintot rögzítették az euróhoz, és a sávközeget 282,36 forintban adták meg. A sáv szélei ettől az értéktől 15%-kal térhetnek el (240Ft-325Ft az alsó, ill. felső határ), ha eléri az árfolyam ezt az értéket, akkor a jegybanknak kell közbelépnie, mégpedig valuta eladással vagy vétellel. Ezzel tudja megakadályozni, hogy a forint túlzott erősödésbe vagy gyengülésbe kezdjen. A forint az euróval szemben a legerősebb 2008. július 18.-án volt ekkor 229,11 Ft-on jegyezték, a leggyengébb árfolyamot a néhány éve kezdődő válság hozta el 2009. március 6.-án 316 Ft-on lehetett az euróval kereskedni, tehát mindkét irányban tartottunk már a sáv széleinél.

2003 januárjában spekulációs támadások érték nemzeti valutánkat, több mint 4 milliárd eurónyi forintot vásároltak. Az MNB közbelépett és az alapkamat drasztikus emelésével válaszolt.

4. ábra Az euró árfolyama



Forrás: <http://www.arfolyamkereso.com/?all¤cy=EUR#graph>

Nem mindenki ért egyet azzal a kritériummal, hogy az árfolyam ingadozást korlátok közé kell szorítani a csatlakozás előtt, mert ha bevezetik az eurót és lezárulnak a konvergencia folyamatok, akkor ezek az árfolyamok úgyszólván eltűnnek. Az árfolyamok ingadozása nem nyújt megfelelő alapot, hogy hosszú távú következtetéseket lehessen levonni. Az árfolyam kiigazítások megtiltásával alá lehet támasztani, hogy az árfolyam-rögzítés megvalósítható. (Horváth - Szalai [2004]: 44-45. old.)

Magyarország legfontosabb feladata, hogy tagja legyen az ERM II árfolyamrendszerének. Ezt csak úgy érhetjük el, ha gazdaságpolitika hitelessége visszaáll.

A monetáris tanács a kormánnyal egyetértésben 2008. február 26-tól eltörölte a forintárfolyam euróval szembeni sávós rögzítését, és lebegő árfolyamrendszer bevezetéséről döntött. A jegybank szerint az árfolyamsáv eltörlése fontos előrelépés az euró majdani bevezetéséhez. A lebegő árfolyamrendszer a jegybank számára kedvezőbb feltételeket teremt a kitűzött inflációs cél eléréséhez. A piaci elemzők is jó lépésnek tartják, és a forint rövid távú erősödésére számítanak. (A döntés után 260 Ft-ra erősödött az euróval szemben.)

A piacot nem érte váratlanul ez a döntés, hiszen az MNB többször is hangoztatta a sávok eltörlését. Azzal, hogy eltörlték az ingadozási sávot, a jegybank a jövőben a kamat politikával csak az inflációra tud koncentrálni.

5.3 Az európai fiskális politikai keretrendszer és a hazai fiskális helyzet alakulása

Általánosan elfogadott, hogy a stabilizáció alapja a fiskális politika. A jelenlegi államháztartási hiányra vagy az államadóságra vonatkozó mutatókat nem lehet jól összehasonlítani, ami nagyban nehezíti a feladatot. A ma rendelkezésre álló statisztikák különböző módszertan alapján készülnek, vagy hiányosan tükrözik az államháztartást. További problémát jelent a kvázi-fiskális tevékenységek, a költségvetésen kívüli kötelezettségvállalások. A jó átláthatóságig még sok tennivaló van, ami nélkül nem lehet jó felzárkózási programmal előállni. (Halpern – Neményi [2000]:126-128. old.)

Az euró-övezeti belépést megalapozó fiskális politika kialakításakor a következő feladatokat kell jó elkülöníteni. Az első makroökonómiai, és a növekedés biztosításához kapcsolódik. A másik feladat a jövedelem- újraelosztás és a költségvetés szerkezetéhez kapcsolódik.

Az államháztartás finanszírozási igénye 2002-ben elérte a GDP 9,2%-át, ami valószínűleg a választásokkal függött össze. Az euró bevezetéséig a külső finanszírozási igény kordában tartása lesz a legnehezebb a fiskális politika számára. (Neményi [2003]:494-495. old.)

Az euró-övezethez való csatlakozás fiskális kritériuma, hogy ne álljon Magyarország túlzott deficit eljárás alatt, ez akkor következik be, ha a költségvetési hiány eléri a GDP 3%-át, vagy az államadóság meghaladja a GDP 60%-át. Ez az európai szabvány az ESA 95, ez alól két kivétel van.

-A fenti arány nagy lépésben csökken, és ez a csökkenés folyamatos, és megközelítette a referenciaértékhez közeli szintet.

-A referenciaértéket csak átmenetileg lépi át, és annak közelében marad.

A Stabilitási és Növekedési Egyezmény tartalmazza a fiskális politikára vonatkozó szabályokat és a túlzott deficit eljárást. Az egyezmény azt mondja, hogy a tagállamnak a költségvetési hiányt a meghatározott referenciaértéken belül kell tartani. A paktum célja, hogy hatékony és eredményes államháztartási gazdálkodást biztosítson az Unióban annak érdekében, hogy valamely tagállam kevésbé szigorú költségvetési politikája a kamatlábakon keresztül ne sújtsa a többi államot, valamint a gazdasági stabilitásba vetett bizalmat. Arra is törekszik, hogy az euró-övezet tagállamaiban támogassa a gazdaságok tartós és fenntartható konvergenciáját. Azok az országok, akik már az euró-övezethez tartoznak stabilitási programot, azok az országok, amelyek még nem tartoznak az övezethez, konvergencia programot kell készíteniük. A Stabilitási és Növekedési Egyezmény tartalmaz szankciókat is, arra az esetre, ha a tagállam saját hibájából nem felel meg a konvergencia vagy a stabilitási programban előírt céloknak. Az euró-övezeti tagállamokat pénzbüntetéssel, a zónán kívülieket csak morálisan büntethetik.

Az Európai Unió elvárja, hogy az első négy éves konvergencia program végére, olyan állapotba kerüljön a költségvetés, hogy kellő tartalék maradjon előre nem látható események bekövetkezése esetén is, és így se lépjük túl a 3%-os határértéket. (Csajbók – Csermely [2002]: 150-152. old.)

5.4 Magyarország pénzügyi rendszerének felkészültsége

Az euró bevezetése nagy hatással lesz Magyarország pénzügyi rendszerére. A hitelintézetek 1999. január 1-től euró számlákat nyithatnak az ügyfelek részére. A bankok az euró-övezet devizáiban vezetett számlákat euróban is feltüntethetik.

Az euró kötvénypiac sokkal homogénebb, mint korábbi európai kötvénypiacok. Az árfolyamkockázat megszűnése miatt a befektetési kockázatok is csökkennek. A MNB intézkedései érintik a forint árfolyamát alakító valutakosár összetételét, a VIBER- t (Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer).

„A VIBER egy olyan bankközi elszámoló rendszer, amely a nagy értékű fizetési megbízásokat fedezet megléte mellett "valós időben", megszakítás és késleltetés nélkül, tehát azonnal számolja el. Az eredményről azonnal értesíti a résztvevőket. Az egymás javára kezdeményezett átutalásokat nem számítja be, nem nettósítja. A „bruttó elszámolás” elve tehát kiiktatja az elszámolások terén szóba jövő kockázatot. A VIBER a fizetési megbízásokat a kötelezettek MNB-nél vezetett pénzforgalmi számláinak megterhelésével, s a jogosultak ugyanott vezetett pénzforgalmi számláinak ezzel egyidejű elismerésével (jóváírásával) teljesíti. A teljesítés végleges és visszavonhatatlan.” (MNB:[2002]:13-14.old.)

A VIBER- t az MNB hozza létre a KELER (Központi Elszámolási és Értéktár), és a hitelintézetek segítségével.

A valutakosár összetételét 1999. január 1-jén megváltoztatták, 70%-ban eurót, 30%-ban dollárt tartalmaz, 2000. január 1.-től pedig 100%-os súlyt kap az euró. Az MNB első hivatalos árfolyama az euróra 251,41 forint volt.

A magyar jegybank 1999-től az ECU-ban vezetett számlákat automatikusan átalakította euró-számlákra. Az MNB nem akarja redenominálni az értékpapír kibocsátásait, de 2002-től a törlesztéseket euróban teljesíti. (MNB:[2002]:12-16. old.)

Összegzés

Nem túlzás azt mondani, hogy Magyarország óriási lépés előtt állt 2003. április 12.-én, amikor az állampolgárok dönthettek (népszavazás keretében) arról, hogy az ország csatlakozhat-e az Európai Unióhoz. A népszavazás egyértelműen alátámasztotta, hogy az emberek a csatlakozást támogatják. Magyarország 2004. május 1-jén lett az EU tagja, ami hosszú és kitartó munka eredménye.

Dolgozatom négy fő részre bontottam. Az első fejezetben az Európai Gazdasági és Monetáris Unió rövid történetét foglaltam össze, melyben kitértem a Werner- tervre, az Európai Monetáris Rendszerre és a GMU három szakaszára. Úgy gondoltam, hogy szükséges egy kis történelmi háttér az Európai Unió eddigi történetéről, hogy a következő részekről könnyebben lehessen vélemény alkotni.

A következő fejezetben az euró bevezetésének időzítését fejtettem ki. Ebben a részben leírtam a bevezetésből származó előnyöket és hátrányokat, az euró három lehetséges bevezetésének módját, majd a módszerek közti különbségeket, és talán a legjobb módszert. Úgy gondoltam, hogy mielőtt az euró bevezetéséhez elengedhetetlen feltételek (kritériumok) teljesítését említeném, fontos az euró bevezetéséből következő hatásokat említeni, hiszen e tényezők ismeretében a csatlakozni kívánó tagállam mérlegelni tudja a rá váró feladatok hasznait és költségeit. Konvergencia-kritériumok összefoglalják azokat a nagyon fontos feladatokat (államháztartási hiány, infláció, hosszú lejáratú 5-10 éves állampapírok kamatlábai, árfolyam, bruttó államadósság), amelyeket Magyarországnak teljesítenie kell ahhoz, hogy az euró-zónához csatlakozzon. Összefoglaltam az átváltással érintett legfontosabb területeket, ami megmutatja, hogy mennyire is fogja az állampolgárokat érinteni a pénzcseré, és az ebből adódó változások (Az ügyviteli, nyilvántartási és informatikai rendszerek átállítása, a pénzügyi szektor átállási folyamata).

A harmadik részben Görögország, Spanyolország, Portugália tapasztalatait, majd az ezekből levonható tanulságokat Magyarország számára. A három ország csatlakozási módszerében láthatóak a helyes, és a helytelen lépések.

Az utolsó rész az euró-zónához való csatlakozás, és annak feltételeivel foglalkozik bővebben. Az árstabilitás megőrzése terén nem állunk jól, az infláció emelése szükségzerű volt, ennek oka az óriási költségvetési hiányban keresendő. A növekvő inflációs várakozások miatt, el kellett törölni az árfolyam sávokat, és át kellett állni a lebegő árfolyamrendszerre. A

fejezet végén a fiskális politikát részletezem, és látható hogy az államháztartási hiány és a költségvetési deficit meghaladja a költségvetésben előírt szintet. Magyarország jelenleg egyetlen kritériumnak sem felel meg, ami még egy távolabbi euró bevezetést sejtet.

Úgy gondolom, hogy a magyarországi euró bevezetése, leghamarabb 2015 környékére tehető. Dolgozatomban szerettem volna megmutatni, hogy az Európai Unió tagjának lenni, és az eurót bevezetni nem csak előnyökből, hanem hátrányokból is áll. Próbáltam összefoglalni, hogy honnan indult Magyarország és az Európai Unió kapcsolata, azt hogy hol tart most, és megmutatni a csatlakozás összetettségét. Fontosnak éreztem, hogy ezek az előnyök, és hátrányok ismeretében az olvasó is lássa a közös valuta gazdaságra gyakorolt hatásait, és ez által levonhassák a következtetéseket. Véleményem szerint nem kétséges, hogy az EU tagság országunk számára előnyös, és elindíthat minket egy olyan úton ami „Nyugat Európába” vezethet.

Irodalomjegyzék

1. Csajbók Attila – Csermely Ágnes (2002): Az euró hazai bevezetésének várható hasznai, költségei és időzítése. MNB műhelytanulmányok 24, Budapest.
2. Derek W. Urwin (1998): A közös Európa. Corvina Kiadó.
3. ECB (2009): Gazdasági és Monetáris Unió.
URL: <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.hu.html#stage1>
4. Erhart Tibor (2009): Magyarország öt éve az Európai Unióban 2004-2009, Európai Tükör Különszám, 2009. március, Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, Budapest.
5. Farkasházy Attila (2001) Az euró kézpénzként történő bevezetése.
URL: <http://www.farkashazy.hu/attila/euro/tort.html#2>
6. Halpern László – Neményi Judit (2000): Közgazdasági Szemle 47. évfolyam 2000. február. (116-135. o.)
7. Horváth Ágnes – Szalai Zoltán (2004): Gazdasági Monetáris Unió, MNB műhelytanulmányok, Budapest.
8. Horváth Zoltán (2005): Kézikönyv az Európai unióról HVG-ORAC Lap és könyvkiadó Kft Budapest.
9. Kovács Ilona (2003): A fogyasztói árindex torzító tényezői, Közgazdasági szemle, 50. évfolyam, 701-712.oldal, Budapest.
10. Losoncz Miklós (2004) Európai uniós kihívások és magyar válaszok. Az EU-csatlakozás várható hatásai Magyarország nemzetközi versenyképességére. Osiris Kiadó, Budapest.

11. MNB (2002): Az euró- elméleti összefüggések, gyakorlati tudnivalók.
URL: http://mnbweb/hungarian/9_euro/euroelm.htm

12. MNB (2004): Az Európai Központi Bank – Története, szerepe, feladatai. Frankfurt am Main, 2004, Európai Központi Bank, 22-27. oldal.
URL: http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=MNBEuro_Tortenet

13. MNB (2006): Az euró bevezetéséhez kapcsolódó gyakorlati feladatok Magyarországon
URL: http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_euro_bevezetes

14. Nagy András (1999) A dél-európai országok európai integrációja és annak tanulságai – I. Közgazdasági Szemle: 46. Évf., 1999. február

15. Neményi Judit (2003): Közgazdasági Szemle, 50. évfolyam, 2003. június

16. Polgár Éva (2003): Az Európai monetáris rendszer és az ERM-2. Közgazdasági szemle, 50. évfolyam 4. szám, 350-369. oldal

17. Palánkai Tibor (2003): Az Európai integráció gazdaságtana. Aula Kiadó, Budapest.